

Nemzeti park legyen?

Egy régi könyv — A Margitsziget, Bp. 1873. — ilyen szavakkal búcsúzik az olvasótól: „Ha meggondoljuk, hogy a Margitsziget egykor a város és a vidék kellemetességeit egyaránt egyesíteni fogja, akkor lehetetlen neki nem olyan jövőt jósolni, amilyennel a leghíresebb fürdők sem dicsekedhetnek...” Reménykeltő jövődőlés, különösen ha a sziget zivataros múltjába tekintünk. A legelső nyomok Imre királyig vezetnek. Királyi udvarát a tatárok dúlták föl. A sziget fénykora IV. Béla korában következett be. Amit ő épített, a törökök rombolták le. 1790-ben a Habsburg-nádorok birtokába került a sziget. Az új gazdák parkot telepítettek, ártézi kutat fúrtak, fürdőt építettek. Közben két árvíz zúdult végig a szigeten. 1905-ben mégis itt zöldellt Budapest legszebb parkja, ezt vásárolta meg a főváros potom 11 millió koronáért.

A korabeli leírások himnikus hangon szólnak a sziget szépségéről. S a sziget első kertésze, a bécsi Tost Károly valóban szép munkát végezhetett. A külföldről hozott fák és diszcsérjék között már akkor is rózsakert virított, a szigeten szétszórtan orchidea- és chrisanthemum-házak álltak. Böven buzog még az 1866-ban fúrt ártézi kút, idegen és hazai vendégek kúrálják csú-

zukat az Ybl Miklós építette Margit-fürdőben.

E korból származik a fenti jövődőlés az aranykorról. Tán még mindig késik, esetleg már túl is volnánk rajta? Azóta száz év telt el. De ki tud ma arról, hogy a Margitsziget egykor gyógyfürdő volt?! A Margit-fürdőt lebontották, nem a romjait, a helyét is belepte a fű. Az egykori ivókútnak is nyoma veszett. S a hajdani forrás is eltűnt, a fürdővendégekkel együtt. S most hol keressük mindezt? Feleljen tán a sziget jelenlegi gazdája.

Ki a sziget gazdája?

A korábbi gazdákat jól ismerjük, ám a jelenlegivel talányosabb a helyzet. Nem az a baj, hogy nincs. Ellenkezőleg: sok a gazda. Majdnem annyi, ahány intézménye van a szigetnek. A Palatinus, az Úttörő stadion, a kertészet, az ásványüzem és a gyógyforrások fővárosi vállalatok irányításával működnek. A Nagyszálló gazdája az Országos Idegenforgalmi Szálloda és Étterem Vállalat. A Sportuszoda a Magyar Testnevelési és Sporttanácsolóhoz, a Vörösmarty kertmozi a Fővárosi Mozgóképfőosztályhoz tartozik. A Kaszinó-t, a Rózsakertet és a sziget valamennyi büféjét a Pannonia

Szálloda és Vendéglátóipari Vállalat vezeti. A Cuba presszót a VII. ker. Vendéglátóipari Vállalat hozta létre. A Petőfi-tábor a XIII. ker. tanácsé. A romokat a Vármúzeum őrzi. A klubházak és sportpályák ahány, annyi féle egyesület színeit viselik...

És ennyi apa között még árva gyerek is akadt. A szigeti színpad — az ország legszebb színpada — évekig elhagyatva állt. Most végre a fővárosi tanács fogadta örökbe. És ki irányítja a szigeti hévforrások vizét? Amelyekből bőven ömlik a me-

TÓTH ÁRPÁD

SZIGETI EMLÉK

Csókolóztam a Margitszigeten,
Oh, drága, félszeg, régi eset, —
Tanár úr voltam, lelkes és sovány,
S egy kisdíákom meglesett.

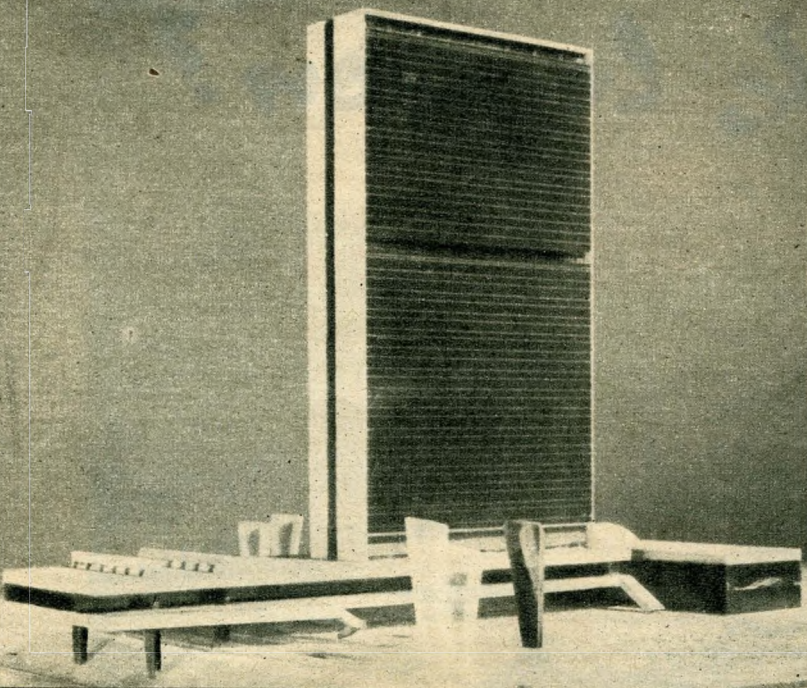
A diák most egy színház rendezője,
A haja ritkul. És tünődve látom
Rosszkedvén és vénlegény-tempóin,
Mily mesze lehet az én ifjúságom!

De a szigeten sem mások a fák
S az édes légben valahogy ott maradt
Sűrű arany nappfénybe konzerválva
A régi, boldog pillanat.

S hiába volt sok rossz vihar,
Kopár ősz s hulló szerelem, —
Elcsöndesülvén a lombok alatt,
Ha utam néha arra terelem,

Megbúvok a kedves padon
S mohó ajkanra messzi íz tolul,
Mintha kedvenc befőttjét csemegézné,
Újra gyerekké válva, egy ál-mogorva úr...

Nemzeti park legyen?

Az új szálloda. Zdravics János terve

legvíz az Új-Lipótváros házaiba, de a Palatinus strand már alig kap belőle. Az Ásványvíz üzem is sok mindent palackol — szikvíztől a bambiig —, csak éppen ásványvizet nem. Az elkénesegett Margit-vízletiltotta a KÖJÁL. S hova szökött a Cuba presszó? Mondják, idén azért nem kapott letelepedési engedélyt, mert nem hozott magával wc-t. S a Bodor-kút! Vize, zenéje elapadt, épülete romosan szégyenkezik. A dróttal elzárt lépcsőfeljárón ez a tábla lóg. Vigyázat, életveszély! Az aranyhalas medence partján a félig lerombolt gépház épülete, valamint sóder- és korhadt deszkarakások hirdetik a Főv. 2. sz. Építőipari V. ügybuzgalmát. S kihez tartoznak vajon a sziget útjai? Amelyekről hovatovább eltűnik a kavics, esőben sárosak, száraz időben porosak...

Mert külön gondot okoz a sziget locsolása is. A parkokat ma is a Vízművek vízával — ivóvízzel — öntözik, így aztán a nyári korlátozások idején — amikor a legjobban kellene növényeknek, útnak —, akkor a legkevesebb a víz. S a vendégek? A sziget hűtlen gyermekei? Őket első sorban a Nagyszálló igazgatója, Rösler Vilmos várja.

— Nincs propaganda, nem jönnek a vendégek — mondja az igazgató —. Nyáron nem panaszkodunk. De télen üres a szálloda. Igazuk van, miért is jönnének? Hogy unatkozzanak? Gyógyszálló vagyunk — gyógyfürdő nélkül. Legalább egy diszkrét bárunk lenne, vagy korsolyapályánk. Amikor az óriás bálna Budapesten járt, a francia vállalkozó azonnal észrevette, milyen kitűnő jégpályát lehetne építeni a Dózsa-tenisz-

stadionban. Ha neki megérte volna, mi sem fizetnénk rá. A vendég szórakozni akar.

Az oázis

Ez a legszebb: a park. Oázis a kormos kősvatagban. A sziget hagyományait — a kolostorkertek áhitatát — ma egyedül a kertészek őrzik.

— A sziget kivételes helyzete miatt kivételes elbánást igényel — mondja Berces Péter, a sziget főkertésze. — Mindenekelőtt tisztázni kellene a sziget rendeltetését: szórakozóhely, idegenforgalmi látványosság, gyógyfürdő, vagy pihenő-park legyen. A természeti adottságai pihenésre és gyógyításra predestinálják. De bármilyen feladatot szánunk neki, legfőbb varázsa a park. Legfőbb feladat tehát a zöldterület védelme és fejlesztése.

Berces Péternek megvannak a tervei. Elsősorban korszerűbb gépparkot szeretne, legfőként azonban az öntözést kellene megjavítani. A jelenlegi kisnyomású automata berendezés csak másfél hektárra elegendő. Egy korszerű, nagynyomású berendezés — a Vízműtől függetlenül — a Dunából emelhetné ki a vizet. Ehhez azonban sok pénz kellene...

De például az állandó virágkiállításnak vajon mi akadálya van? Igazán szép gondolat: pavilonban a szobanövények, körülötte kiskertek... Bárki megtanulhatná, hogyan díszítse lakását, hogyan építse virágoskertjét...

S mindezt gyönyörködve tanulná meg.

— Mért nem csinálják meg? — kérdezem.

— Nincs rá beruházás, és az sincs, aki szívén viselné. Ezért kellene végre tisztázni a sziget feladatát, és rendezni a státusát. Hogy legyen a szigetnek gazdája, de csakis egyetlen gazdája, akihez a gondjainkkal elmehetnénk, s aki az ügyeinket el is tudja intézni.

Megpróbáltuk. Utána jártunk a dolognak: végül is ki a sziget gazdája? A városháza azonban zezugos épület. Hosszú út — és sok ajtón keresztül — visz a városrendezési osztálytól a Buváti-n át a Közmű és Szolgáltatási Igazgatóságig. Ez utóbbi helyen Nyiredi Richárd főmérnök közölte velem, hogy a Margitsziget ügyeiben — így a szökőkút építése ügyében is — a VB hozta meg a döntést. Valamint a munkák koordinálását is a VB végzi...

Ezekután, minthogy a VB csak dönteni és koordinálni tud, de nyilatkozni — nem, három magánvéleményt gyűjtöttem össze a Margitszigetről.

A kertépítő

Dr. Ormos Imre, a Kertészeti és Szőlészeti Főiskola kertépítési tanszékének vezetője a következőket mondotta:

— A Margitsziget nagy ajándékunk. Jelentősége higiéniai, fiziológiai és pszichológiai szempontból egyaránt óriási. És a

városkép szempontjából is. Ezért különösen indokolt, hogy a szigetet magas színvonalú parkká fejlesszék. Messze földön elterjedt híre nemcsak a szakembereket vonzza. Ezt a varázsát kellene zavartalanabbá, ennek érvényesülését teljesebbé tenni.

— Hogyan?

— Például a szigetre nem illő dolgok eltávolításával. A bejárati sportpálya — az Úttörő Stadion — betölti a legjobb területet. A szigeti látogató díszparkot vár, helyette kopár felületet talál. Az Úttörő Stadionnak a Csillebércen lenne a helye. Viszont a Petőfi-tábor jó helyen van. A gyerek az első, fontos, hogy a legjobbat kapja. Ezt az igényt a parkjelleg megzavarása nélkül ki lehet elégíteni. A szökőkút elhelyezése szép, de kár, hogy maga az építmény súlyos, és elzárja a szem elől a vízfelület tükrözését. A szintnél mélyebbre kellett volna helyezni. A klubházak nem illenek a szigetre.

— Milyen épületek illenek a parkba?

— Bármit építünk — lehetőleg keveset —, bele kell komponálni a parkba. Kerti esőtetők, fedett sétány, menedékházak, pergolák, erősen dekoratív kertészeti építmények illenek ide. A parkban szép a nagy perspektíva, de bizonyos tagolásra szükség van.

— A jövő?

Vén fák könyvéből

(A „Szigeti Séták” 1921. július 30-i számából)

Miért élnek tovább a fák, mint az emberek? Miért élnek túl a fák a kezeket, amelyekről életüket nyerték?

A legtöbb hosszú életű fa remete, szűzies, társatlan életet él. Megfigyeltem ezt a szigeten, ahol több az öreg fa, mint a 48-as honvédek menedékházában az öreg harcos. Azt mondják, hogy volt itt olyan fa is (amelyet két esztendővel ezelőtt kidöntött az árvíz az igazgatósági épület előtt), mely Napóleon korából való, amikor a nagy Palatinus járt kertészollóval a szigeten. Ezek a legöregebb fák többnyire magányos, zordon életet élnek, egyetlen ismerősük a szél, amelyel órák hosszáig eldiskurálhatnak napszállta előtt, vagy sötét éjjelen, amikor a szél a másvilági üzeneteket hordozza a hátán.

Ezek a vén, bölcs fák nem kíváncsiak arra sem, hogy mit mond a

lányka az ifjúnak, ha feltűnik a hold az újpesti gyárkémények fölött — arra való a locska bokrok, hogy ezt meghallgassák. Nem mennek közelebb az öregekhez, akik mindig álmatlan éjszakákról panaszkodnak, ha úgy aludtak, mint a bunda —, arra való a botfűl padok, hogy ne mondjanak ellent az öregeknek képzelt keserveinek; nem avatkoznak az asszonyok pletykáiba, akik annyi rosszat mondanak életükben barátjaikról, amennyi kavics van a Duna-parton...

Élnek magukban, mintha egy régi király életét folytatnák, akinek alattvalói elfogytak, országa másé lett, ő maga elhagyatva fekszik ismeretlen sírboltban. Vajon egész életükben agglégények voltak? — gondoltam néha magamban, amikor szótlanságukat hallgattam. Vagy talán volt időszak az életükben, amikor érezték, szenvedtek, csa-

lódta, mélyen sóhajtottak és sírdogáltak, amikor senki sem látta őket — hisz szenvedés nélkül nem adják a mindent lebíró bölcsességet!

A fatetőről mesebéli törpének látszanak az emberek, akik a vén fa lábai körül foglalatostkodnak. Úgy ásnak, mint a kincskereső, akik a mondbeli füstöt keresik, amelyet egy vándorló rejtett el a fa gyökerei közé, amikor még a fa fiatal volt. Azóta megvastagodtak a gyökerek, ezek a föld alatti kábelek, amelyek át a természet központi hivatalából a különböző évszakok megérkezését, tavasz virágzását, őszi hervadás kezdetét közlik az egész földkerekséggel — sátorra nőtt a talaj mélyében a gyökérhálózat, lehet, hogy odalent ül a fa alatt a földben a kincstartó törpe.

Írta: Szentjánosfa, (aki csak Krúdy Gyula, a Szigeti Séták szerkesztője lehetett).

— További nagy építkezésekre nincs szükség, s a kertészeti fejlesztésnek nagyobb lehetőséget kell adni. Olyan fajta, magasabban fejlesztett díszértékű, gazdag virágdíszsel komponált kertrészleteket kell kialakítani, mint amilyen a régi sziklakert, vagy az új rózsakert.

Az építész

Janáky István, Ybl-díjas építész hevenyészett rajzzal vár. 30 évvel ezelőtt ő tervezte a Palatinust, azóta sem szakadt el a szigettől.

— A Margitsziget Budapest szépségének ősi eleme — kezdi tervezgetését. — Szépségén a kezelés ronthat is, javíthat is.

— Hogy látja a szigetet ma az építész szeme?

— A terület adott, nem nagyobbítható. A Margitszigeten a perem felhasználása, tehát a szigeti körsétány kiépítése nyújtana gazdag lehetőséget. Ezzel azonban a szigeten éppen úgy nem élünk, mint ahogy a Dunaparton sem. Itt is, ott is lemondunk a víz és a panoráma kettős látványáról.

— Járjuk körül a szigetet!

— Az Úttörő Stadion — a hajdani exkluzív MAC-pálya helyén — ma lényegében kihasználatlan, de a sziget nem is lehet a tömegsport otthona. A Fedettuszoda s a Palatinus fejlesztésre, korszerűsítésre szorul. El tudnám képzelni azt is, hogy a két fürdőt — a partszakasz lidósításával — összekapcsolnánk. — Lidósítás? ...

— Hogy a két fürdőt nemcsak egymással, hanem a Dunával is összekapcsoljuk. Vízi éttermet, vízbe nyúló uszodákat, napozóteraszokat képzelek ide, s ezeket a parti sétány fölött átívelő hidak kötnék össze a szigettel. A szabadtéri mozi improvizált épület, a két fürdő közé ékelődve. A hangszigetelése sincs megoldva, noha erre Romániában jó példák vannak. A Bodor-kút kis műremek. A Nagyszálló még ma is állja a sarat. A romok: a sziget nagy attrakciója. A víztorony idétlen, esetlen tömeg, építészetileg már a saját korában is értéktelen volt. A színpad viszont fontos, megérdemelne egy korszerű, akusztikailag megoldott formát. A szomszédságában álló gazdasági épület lebontandó, viszont a régi urasági épület a romtemplom mellett ma is értékes. A Klubházak nem valóók a szigetre. A Kaszinó még megfelel. A szökőkút attraktív jelenség. A helye és a gondolata jó, de a pereme súlyos, a színes vízszugár vásári megoldás. A tervezett szálloda elvileg helyes, a toronymegoldás is jó. Hiányoznak a szigetről a fedett sétányok, a pergolák és jobban ki

kellene használni az esti fényeket, a zöld lombra, a virág-csopokra omló fény sejtelmes játékát.

A szobrász

Pátzay Pál, kétszeres Kossuth-díjas kiváló művész az Eperkertben fogadott. Kezében ismert, apró figuráinak egyike, éppen cizellál ...

— Korszerűtlen műgond, ugye?

— néz rám az örök Pátzay-de-rével. — Manapság kiment a divatból ...

Én a Margitszigetről kérdezem.

— Már Arany János is szerette

— feleli, és hátra dől a székén.

— Valósággal megbántva érzem magam, amikor azt halom, hogy a szigetet szórakozó parkká, vurstlivá akarják átalakítani, s közben olyan épületet is lerombolnak, mint az Ybl-fürdő.

— Már öreg volt ...

— Öreg? Tisztázzunk valamit.

Mi a város? Városnak nevezem azt az emberi települést, amelynek már múltja van. Ezért vagyok ellene minden olyan pusztításnak, amely a város történelmi jellegét rombolja. A várost az érzékelhető múlt teszi otthonossá, nélküle a létet ideglenesnek érezzük. Ezért aggódom minden intézkedés miatt — építsünk vagy romboljunk

—, ami a város öröklött szépségét megbontja. A Margitszigeten is meg kell őrizni, ami a múltjához tartozik.

— A Fedettuszoda?

— Alkalmas létesítmény, ezt elismerem. De nem illik a szigetre. A polgári osztály krémje igényelte, hogy ilyen kivételes helyre kerüljön. Akár a MAC-pálya. A sziget nem lehet a tömegsport helye.

— A szökőkút?

— Meglepődtem, amikor megláttam a vizek közé illesztett vizet ... Másutt a hőségtől eltikkadt nagyvárosok tereit üdítik szökőkutakkal. Róma, Párizs, Bologna kútjai mind a város sűrűjében állnak. A Szajna szigetein nem láttam szökőkutat, hiszen két oldalt víz mossa a partot. És a szigeti szökőkútnak architektonikusan sincs meghatározva a helye, a hatása nem végleges. Végzetesen van ott, s nem véglegesen. Nincs beillesztve a terepbe, ahogy például egy szonettben a rímnek megmáshatatlanság helye van. Csakis ott állhat, ahol áll. Ez a szökőkút bárhol állhatna.

— És a tervezett új szállodáról mi a véleménye?

— Meghökkenve láttam egy újságban a felhőkarcoló toronyház tervét. S valami fantasztikus méretű, idegeneket szórakoztató intézményről is olvastam. Úgy

látszik, a tervezők képzeletében a sziget hatalmas méretű szórakozóhelyként jelenik meg, s csak azt csodálom, hogy ezért a fák az ágaikkal nem verik hátba a tervezőket. Felhőkarcoló! Hogyan jelenik meg a sziget előttünk? Mint egy hajó. A folyón felénk úszik. De hisz ez a kolosszális építmény felbillenti a hajót!

— Mit tenne Pátzay mester?

— Pótolnám a növényzetet, óvnám a gyönyörű fákat, a főváros zajos forgalmában mindenképpen megőrizném a Szigetet — szigeteknek ...

☆

Három vélemény, de úgy is mondhatnám: a közvélemény. Részleteiben eltérők, de egyben mind megegyezik: vigyázzunk a Margitszigetre! Úgy tűnik, a sziget gazdái nem érzik, milyen kincse van a fővárosnak. Nyoma sincs valamiféle olyan átfogó, tervszerű elgondolásnak, amely a sziget történelmi múltját, sajátos hangulatát, egyedülálló szépségét és természeti kincseit harmonikus keretbe foglalná és okosan gyümölcsöztetné. Másuttán már régen nemzeti park lenne, múzeummal — ahogy már Krúdy Gyula is javasolta.

MOLNÁR AURÉL

